

Гришина Наталія Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри менеджменту Національного
університету кораблебудування
імені адмірала Макарова

Hryshyna Nataliya,
Ph.D., Assistant Professor,
Admiral Makarov
National University of Shipbuilding,
<https://orcid.org/0000-0003-1768-750X>

**ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ – ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ
У СУЧАСНИЙ РИНОК ПРАЦІ
DUAL FORM OF EDUCATION IS THE BASIS OF THE INTEGRATION OF STUDENTS
INTO THE MODERN LABOR MARKET**

Гришина Н. В. Дуальна форма здобуття освіти – основа інтеграції здобувачів у сучасний ринок праці. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 3. С. 120 – 124.

Hryshyna N. Dual form of education is the basis of the integration of students into the modern labor market. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2023. Volume 8. № 3, pp. 120 – 124.

Дуальна форма здобуття освіти є важливим компонентом інтеграції молоді на сучасному ринку праці, оскільки допомагає зменшити рівень безробіття та забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців. Основною метою впровадження елементів дуальної форми навчання в Україні є усунення основних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих фахівців, а саме подолання розриву між теорією і практикою, освітою та виробництвом і сприяння підвищенню якості підготовки кадрів з урахуванням вимог роботодавців відповідно до попиту сучасного ринку праці. Тому можливість одночасно набувати як теоретичні знання, так і практичний досвід на реальних робочих місцях надає здобувачам вищої освіти конкурентну перевагу на ринку праці. Метою статті є дослідження сучасних тенденцій впровадження дуальної освіти як основи інтеграції здобувачів у сучасний ринок праці. За офіційними даними, протягом останніх кількох років спостерігається стала тенденція до збільшення кількості безробітної молоді, що зумовлюється як невирішеними проблемами працевлаштування молоді, так і поширенням пасивних, нерегламентованих, деструктивних моделей поведінки молодого покоління в умовах сучасного вітчизняного ринку праці, що, на жаль, є негативними ознаками його функціонування.

Ключові слова: дуальна форма набуття фахових компетенцій, освітній процес, вища освіта, компетентісний підхід, учасники освітнього процесу, стейкхолдери університету.

The dual form of education is a critical component of integrating young people into the modern labor market, as it helps reduce the unemployment rate and ensures the training of highly qualified specialists. The main goal of implementing elements of a dual form of education in Ukraine is to eliminate the main shortcomings of traditional forms and methods of training future qualified specialists, namely, to overcome the gap between theory and practice, education, and production, and to promote the improvement of the quality of personnel training, considering the requirements of employers by the demand of the modern labor market. Therefore, the opportunity to simultaneously acquire both theoretical knowledge and practical experience at real workplaces gives higher education graduates a competitive advantage in the labor market. The article aims to study modern trends in the implementation of dual education as a basis for integrating students into the modern labor market. According to official data, over the past few years, there has been a steady trend towards an increase in the number of unemployed youths, which is due to both unresolved youth employment problems and the spread of passive, unregulated, destructive behavior patterns of the young generation in the conditions of the modern domestic labor market, which, unfortunately, is negative signs of its functioning. Post-war recovery and development of all spheres of the domestic economy requires. It was determined that the use of the potential of various forms of higher education, among which the dual form of education occupies an important place. In the forced conditions of distance learning, it is challenging to establish practical training for higher education students and quality control over their acquisition of the necessary competencies. Therefore, the use of the means of organizing dual education will contribute to acquiring the necessary professional knowledge and professional competencies that meet the requirements of employers and the labor market. Attracting qualified specialists to work is a strategic investment in the social socio-economic development of the state.

Keywords: dual form of acquiring professional competences, educational process, higher education, competence approach, participants in the educational process, university stakeholders.

Вступ

Сучасні зміни всіх сфер соціально-економічного вектору розвитку зумовлюють модернізацію освітньої сфери, в якій особливе місце займає дуальна освіта. На думку провідних вітчизняних науковців, перспективи інтеграції як економіки, так і системи освіти України до міжнародних вимог, зокрема європейської системи розподілу праці, а також зростання рівня конкуренції в діяльності освітньої системи зумовлюють нові умови функціонування сфери вищої освіти, а саме дуальної форми навчання. Основною метою впровадження елементів дуальної форми навчання в Україні є усунення основних недоліків традиційних форм і методів

навчання майбутніх кваліфікованих фахівців, а саме подолання розриву між теорією і практикою, освітою та виробництвом і сприяння підвищенню якості підготовки кадрів з урахуванням вимог роботодавців відповідно до попиту сучасного ринку праці. Останнім часом молодіжне безробіття вважають однією з найактуальніших проблем ринку праці України, що впливає на економіку та національну безпеку, стабільність розвитку держави. За офіційними даними, протягом останніх кількох років спостерігається стала тенденція до збільшення кількості безробітної молоді, що зумовлюється як невіршеними проблемами працевлаштування молоді, так і поширенням пасивних, нерегламентованих, деструктивних моделей поведінки молодого покоління в умовах сучасного вітчизняного ринку праці, що, на жаль, є негативними ознаками його функціонування. Тому вітчизняна освітня сфера має зберегти і примножити набутий досвід і використати нові форми, такі як дуальна освіта, їх максимально активізувати й адаптувати до сучасних умов воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки України.

Теоретичні основи розвитку дуальної освіти у сфері вищої освіти розглядаються в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме С. Амеліної, В. Пархоменко, К. Костлі, Дж. Реліна, С. Романова, І. Савченко, Н. Соломон, М. Ульріха, Г. Федотова та ін. Ураховуючи результати наукових досліджень, слід зауважити, що в Україні дуальна форма здобуття освіти стрімко набирає популярності і наразі ще не налаштована належним чином. Питання підготовки креативних, конкурентоспроможних і сучасних фахівців залишаються актуальними і важливе подальше працевлаштування їх на сучасному ринку праці. Варто відзначити, дослідження, проведені Міжнародною організацією праці та Міжнародним бюро праці, розглядають питання зайнятості серед молоді. Вони також вказують на існування проблем у розвинених країнах, що стосуються працевлаштування молодого населення.

Формулювання цілей статті

Дослідження сучасних тенденцій впровадження дуальної освіти як основи інтеграції здобувачів у сучасний ринок праці.

Виклад основного матеріалу дослідження

Одним з важливих завдань реформування вітчизняної системи освіти є забезпечення відповідності змісту та якості освітнього процесу підготовки здобувачів, посилення його практичної складової, забезпечення виробничої сфери та ринку праці висококваліфікованими конкурентоспроможними фахівцями. Досягненню таких завдань сприятиме впровадження дуальної форми набуття освіти, коли поєднується практичне навчання з частковою зайнятістю на виробництві та навчанням у закладі вищої освіти. В Україні прийнято «Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», відповідно до якої «...дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти (далі – договір)» [1].

Слід зазначити, що започаткування дуальної освіти регламентують нормативні документи і законодавчі акти, а саме: Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. №2145-VIII з наступними змінами і доповненнями; Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. №1556-VII з наступними змінами і доповненнями; Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 6 червня 2019 р. №2745-VIII з наступними змінами і доповненнями; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» від 19 вересня 2018 р. №660-р; наказ Міністерства освіти і науки України «Про впровадження елементів дуальної форми навчання у підготовку кваліфікованих робітників» від 23 червня 2017 р. №916 тощо [6].

Дуальне навчання – це інтерактивний механізм надання професійної освіти, який базується на одночасному отриманні теоретичних знань у закладах освіти і практичних навичок і досвіду роботи на підприємстві, що дає можливість студенту швидко опанувати знання та одночасно набутти досвіду роботи за фахом без великих фінансових витрат. ЗВО мають змогу впроваджувати на підприємствах результати наукових досліджень і розробок; роботодавець отримує висококваліфікованого працівника з мінімальними витратами часових і фінансових ресурсів, надійних партнерів і джерело креативних ідей щодо вдосконалення та підвищення ефективності своєї діяльності [2, с. 19].

Цей метод навчання надає здобувачам вищої освіти можливість одночасно отримувати як теоретичні знання, так і практичний досвід, а також працевлаштуватися на підприємствах, де вони зможуть застосовувати свої навички в реальних умовах. Дуальна освіта допомагає

студентам розвивати не тільки академічні компетентності, але і соціальні та професійні навички, які необхідні для успішного працевлаштування на ринку праці.

Слід підкреслити, що в сучасних умовах слід запропонувати здобувачу вищої освіти все можливе для того, щоб не було бажання виїхати за кордон і не відбувся відтік людського капіталу. Це особливо важливо для майбутнього післявоєнного відновлення економіки, яка зазнала руйнівного впливу від російської агресії проти України. З одного боку, дружні країни пропонують забезпечити нашій молоді місця навчання та працевлаштування, а з другого – чи не загрожує це Україні, коли вона і так отримала значні демографічні проблеми внаслідок воєнних дій. Збереження людського капіталу має відбутися і завдяки інноваційним освітнім програмам, новим формам організації освітнього процесу, зокрема дуальній освіті, що сприятиме також мотивації молоді до навчання у вітчизняних закладах вищої освіти, а потім – до активної професійної діяльності та відновлення економіки України у післявоєнному періоді.

Як свідчать реалії, молоде покоління, прагнучи знайти своє перше робоче місце, стикається з низкою характерних викликів, які часто є специфічними для цієї вікової категорії. Серед них варто відзначити відсутність попереднього досвіду і професійних навичок, а також соціальну незрілість і відчуття незахищеності в складних ситуаціях. Крім того, вимоги роботодавців до рівня професійної компетентності і приділення важливості відповідності першої роботи отриманій освіті та знанням також є найважливішими викликами. Ці труднощі важко переоцінити, і вони сприяють підвищенню конкуренції на ринку праці серед молоді. З одного боку, молоде покоління характеризується відкритістю, активністю, цілеспрямованістю і готовністю до професійного розвитку. Вони швидко навчаються, мають можливості для соціальної мобільності та довготривалої професійної діяльності. Проте, з другого боку, відсутність практичного досвіду та практичних навичок зумовлюють проблему збільшення кількості безробітної молоді, зниження їхньої конкурентоспроможності на ринку праці [3]. Тривала криза в економіці, спричинена війною росії проти України різко обмежила можливості молоді на ринку праці, зокрема їхні перспективи та шанси на здобуття робочих місць.

Молодь у віці від 18 до 24 років – це здебільшого здобувачі вищої освіти, які завершують або вже завершили свою професійну підготовку. Ця вікова група молодих людей є особливо вразливою, оскільки вони вступають на ринок праці, не маючи значного професійного досвіду, що робить їх менш конкурентоспроможними. Молодь становить значну частку серед зареєстрованих безробітних, оскільки вони активно шукають постійну роботу.

Для держави є важливим інвестувати у залучення молоді до активної трудової діяльності, оскільки це визнається стратегічним внеском у соціально-економічний розвиток суспільства. Тому в період повномасштабної війни та післявоєнного відновлення важливим стає реалізація активної політики щодо зайнятості молоді. Це передбачає використання прозорих та ефективних заходів для стимулювання роботодавців залучати молодих фахівців до виконання окремих функцій у діяльності підприємства. Також важливим є стимулювання молоді до активної трудової діяльності та подолання стереотипів, які можуть існувати серед роботодавців щодо їхньої професійної придатності.

Варто відзначити, що роботодавці, вибираючи своїх майбутніх співробітників, враховують їхню професійну компетентність. Тоді як випускники навчальних закладів здебільшого орієнтуються на популярність і спеціальності, часто не розглядають можливість практичного використання та розвитку отриманих навичок.

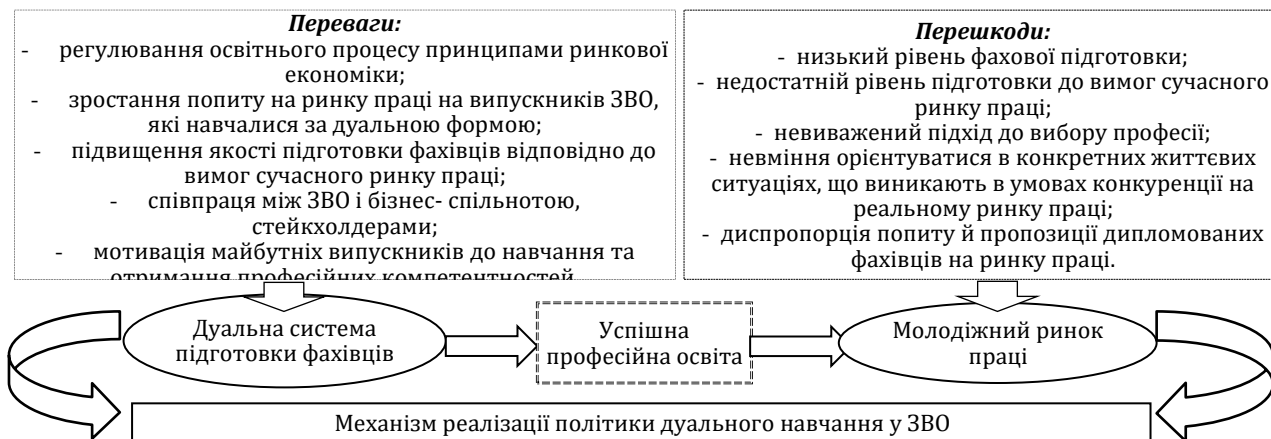
За даними Державної служби зайнятості, станом на 1 серпня 2023 р. офіційний статус безробітного мали 112,3 тис. осіб. Вік 23,9 тис. (22%) з них не перевищував 35 років, тобто частка безробітних серед молоді була суттєвою. Серед безробітних 1,8 тис. осіб (2%) є випускниками навчальних закладів (вони раніше ніде не працювали). Понад 50% молодих людей, які працюють у сферах, не пов'язаних із їхньою освітою. Це вказує на потребу у вирівнюванні потреб ринку праці та ринку освітніх послуг (табл. 1) [4].

Вважається, що розвиток дуальної освіти був розпочатий у Німеччині, а потім досвід перейняли Австрія, Канада, Швейцарія та інші країни. У Німеччині викладання теоретичного матеріалу цілком узгоджено з підприємством і в середньому займає один-два дні на тиждень. Водночас саме підприємства мають важливу роль у підготовці фахівців за дуальної форми, оскільки вони надають місця для навчання та відповідають за практичну частину освітнього процесу на підприємстві. Існування дуальної системи навчання в Австрії характеризується наданням переваги в процесі навчання практичній частині за обраним фахом на підприємстві. Здобувач вищої освіти протягом чотирьох років навчання зобов'язаний працювати на підприємстві, оскільки за нього здійснюється оплата згідно з дуальною угодою між закладом освіти і підприємством. Тому за такою формою навчання студент отримує практичні знання,

необхідні для майбутньої професії відповідно до вимог ринку праці. Швейцарська система підготовки фахівців цікава тим, що вона поєднує європейські цінності у підготовці та навчанні студентів і використовує свої найбільш цікаві форми й методи організації освітнього процесу з широким вибором різноманітних освітніх програм. У межах дуальної програми здобувачі вивчають багато прикладних наук і отримують практичні навички у сфері комунікації, управління людськими ресурсами, фінансів, продажу і маркетингу, менеджменту. Випускники закладів освіти майже усі працевлаштовані у провідних компаніях у всьому світі (рис. 1).

Таблиця 1. Динаміка чисельності безробітних молодого віку, станом на 1 серпня 2021-2023 р.

Категорія безробітних				
Вікова група, років	Чоловіки		Жінки	
	тис. осіб	% від загальної кількості безробітних чоловіків	тис. осіб	% від загальної кількості безробітних жінок
2021 рік				
15-24	6,1	4,9	11,2	5,7
25-29	10,4	8,4	17,4	8,8
30-34	14,7	11,8	26,2	13,3
2022 рік				
15-24	5,2	4,7	10,2	5,5
25-29	8,2	7,4	15,3	8,4
30-34	12,7	11,4	22,8	12,3
2023 рік				
15-24	1,3	4,2	4,4	5,4
25-29	1,6	5,1	5,8	7,2
30-34	2,8	8,9	9,3	11,6

Рис. 1. Механізм реалізації політики дуального навчання у ЗВО

Варто відзначити, що дуальна форма здобуття освіти має численні переваги. По-перше, вона сприяє збільшенню якості освіти. Здобувачі вищої освіти мають можливість набувати практичний досвід і вчаться вирішувати реальні завдання, що підвищує їхню готовність до роботи в сучасних умовах. По-друге, дуальна освіта сприяє зменшенню безробіття, оскільки студенти, які проходять таке навчання, мають уже досвід роботи на ринку праці і зазвичай знаходять роботу швидше та легше. По-третє, вона допомагає підприємствам залучати та готувати кваліфікованих спеціалістів, що відповідають їхнім потребам і вимогам ринку праці.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Підводячи підсумок, слід констатувати, що післявоєнне відновлення та розвиток усіх сфер вітчизняної економіки вимагає використання потенціалу різних форм здобуття вищої освіти, важливе місце серед яких займає дуальна форма навчання. У вимушених умовах дистанційного навчання складно налагодити практичну підготовку здобувачів вищої освіти та якісний контроль за набуттям ними необхідних компетентностей. Тому саме використання засобів організації дуальної освіти сприятиме набуттю необхідних фахових знань, професійних компетентностей, які відповідають вимогам роботодавців і ринку праці. Залучення дипломованих фахівців до трудової діяльності є стратегічною інвестицією в суспільний і соціально-економічний розвиток держави. Тому підтримка запровадження інноваційних форм освітнього процесу, зокрема дуальної системи, молодіжної зайнятості в період повномасштабної війни та повоєнного відновлення із застосуванням ефективних механізмів стимулювання

роботодавців до працевлаштування молоді, мотивація молодих людей до трудової активності мають стати одними з пріоритетних напрямів державної політики у сфері вищої освіти у найближчій перспективі. Отже, ураховуючи сучасні умови та вимоги ринку праці, отримання освіти без належної практичної підготовки стає неможливим. Дуальна освіта, яка розвивається, становить собою ефективний інструмент вирішення цього питання і її розвиток дозволить ринку праці отримувати конкурентоспроможних фахівців.

Література

1. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: розпорядження КМУ № 660р від 19 вересня 2018 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660\\$2018\\$р](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660$2018$р).
2. Дразниці С.А., Дразниці О.М. Дуальне навчання як інтерактивна форма організації навчального процесу. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2016. № 12. С. 17-20.
3. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/>.
4. Молодіжний сегмент ринку праці України в період повномасштабної війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/molodizhnyy-sehment-rynku-pratsi-ukrayiny-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny>.
5. Кримчак Л.Ю. Система дуальної освіти як умова якісної підготовки конкурентоспроможних професіоналів на ринку праці України. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 2. С. 83-86.
6. Крамаренко І.С., Надточій І.І., Гришина Н.В. Дуальна форма набуття компетенцій у сфері вищої освіти: світовий досвід впровадження та інтеграція України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 1. С. 373-378.
7. Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми третього року запровадження пілотного проекту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України: *збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 23 листопада 2022 р.). Київ: Науково-методичний центр ВФПО. 2022. 128 с.
8. Zhuravel Y., Boiko Y., Popadynets N., Irtysheva I., Hryshyna N., Trushlyakova A., Stetsiv I., Hryhoruk I., Kramarenko I. Management Aspects in the Higher Education Quality Assurance System. *Advances in Intelligent Systems and Computing, Human Interaction, Emerging Technologies and Future Applications IV*. IHET-AI 2021. 2021. Vol. 1378. Springer, Cham. P. 635-642. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-74009-2_81.

References

1. Pro skhvalennia Kontseptsii pidhotovky fakhivtsiv za dual'noiu formoiu zdobuttia osvity: rozporiadzhennia KМУ. (2018). [On the approval of the Concept of training specialists using a dual form of education: Order of the CMU]. № 660r dated September 19, 2018 Available at: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660\\$2018\\$р](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660$2018$р).
2. Drazhnytsia, S.A., Drazhnytsia, O.M. (2016). «Dual education as an interactive form of organization of the educational process». *Zbirnyk naukovykh prats' Khmel'nyts'koho instytutu sotsial'nykh tekhnolohij Universytetu «Ukraina»*. № 12. pp. 17-20.
3. Derzhavnyj tsentr zajniatosti. [State Employment Center]. Available at: <https://www.dcz.gov.ua/>.
4. Molodizhnyj sehment rynku pratsi Ukrainy v period povnomasshtabnoi viiny. [The youth segment of the Ukrainian labor market during the full-scale war]. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/molodizhnyy-sehment-rynku-pratsi-ukrayiny-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny>.
5. Krymchak, L.Yu. (2019). «The system of dual education as a condition for quality training of competitive professionals in the labor market of Ukraine». *Innovatsijna pedahohika*. № 2. pp. 83-86.
6. Kramarenko, I.S., Nadtochij, I.I., Hryshyna, N.V. (2023). «Dual form of acquiring competencies in the field of higher education: world experience of implementation and integration of Ukraine». *Ukrains'kyj zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*. Vol 8. № 1. pp. 373-378.
7. Dual form of education: successes and problems of the third year of the implementation of the pilot project in institutions of higher and professional pre-higher education of Ukraine. (2022). [Dual'na forma zdobuttia osvity: uspikhy ta problemy tret'oho roku zaprovadzhennia pilotnoho proiektu u zakladakh vyschoi ta fakhovoi peredvyschoi osvity Ukrainy]. *Proceeding of the Materials of the Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii*. Kyiv: Scientific and Methodological Center of VFPO.
8. Zhuravel, Y., Boiko, Y., Popadynets, N., Irtysheva, I., Hryshyna, N., Trushlyakova, A., Stetsiv, I., Hryhoruk, I., Kramarenko, I. (2021). «Management Aspects in the Higher Education Quality Assurance System. Advances in Intelligent Systems and Computing». *Human Interaction, Emerging Technologies and Future Applications IV*. IHET-AI 2021. Vol. 1378. pp. 635pp642. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-74009-2_81.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2023 р.